

Kraaihei (*Empetrum nigrum*)

Wie tegen een in bloei staand takje van de Kraaihei met van die lange meeldraden aan het eind tikt, zal wellicht bij het zien van het wolkje stuifmeel tot de conclusie komen dat de plant een windbloeiër is. Maar de Kraaihei produceert ook nectar en heeft dus iets van een insectenbloeiër. Bloembologisch gezien is de Kraaihei een tussenvorm van beide bestuivingsystemen.

Kleine familie

38

Met ongeveer zes soorten verdeeld over drie geslachten behoort de Kraaiheifamilie (Empetraceae) wel tot de heel kleine families van het plantenrijk. Het areaal van de Kraaihei ligt in de koude en gematigde zone van het noordelijk halfrond en op hoge bergen in de zuidelijk daarvan gelegen gebieden. De zuidelijke grens van de laaggelegen groeiplaatsen loopt ruwweg door het midden van ons land.

Kraaihei is een wintergroene veel vertakte dwergstruik. De takken liggen door het gewicht van de plant op de grond en breiden zich over een groot oppervlak uit, een grote groene deken vormend. Hoewel de plant een respectabele leeftijd kan bereiken, worden de takken niet zo dik als men wel zou verwachten. Ze blijven dun omdat de jaarringen nog geen 0,1 mm meten. De plant leeft in symbiose met een zwam die zich aan de wortels heeft gehecht. De zwam voorziet haar van een deel van de benodigde voeding. In het vroege voorjaar vormen zich uit de reeds in het vorig najaar gevormde knoppen nieuwe loten. In het verlengde hiervan vormen zich in de zomer opnieuw korte loten, de zomerloten. Verspreid langs de takken staan de naaldvormige bladeren. Ze zijn zover naar beneden omgebogen dat de randen bijna aaneensluiten. De huidmondjes van de bladeren zitten aan de onderkant. Doordat ze tengevolge van het omrollen van het blad beschermd liggen tegen klimaatinvloeden is de Kraaihei heel goed bestand tegen vocht en extreme droogte.

Vroege bloei

De bloei van de Kraaihei valt in het vroege voorjaar. Die vroege bloei wordt mogelijk gemaakt doordat de bloemknoppen reeds in de zomer van het vorig jaar zijn gevormd. In september zijn ze al klaar voor het volgende bloeiseizoen. In het voorjaar behoeven de cellen van de bloemen zich alleen nog maar te

vergroten en de bloei kan beginnen. De bloemen verschijnen in de oksel van de bladeren van de zomerloten. Ze zijn of vrouwelijk of mannelijk en staan op afzonderlijke planten; we hebben hier te maken met een tweehuizige bijenplant. In de Alpen komt ook een vorm van de Kraaihei voor waarvan de bloemen tweeslachtig zijn.

De bloemen zijn onopvallend. Wat nog het meest in het oog valt zijn de lange meeldraden van de mannelijke bloemen. De bloemen zijn drietalig. De kroonbladen, de meeldraden en de stempels zijn purperrood. Het bolvormig vruchtbeginsel is opgebouwd uit 6-9 vruchtbladen. Het staat op een vlezige discus, waarop het nectarium is gelegen. Op het vruchtbeginsel staat een korte stijl met 6-9 stempeltakken.

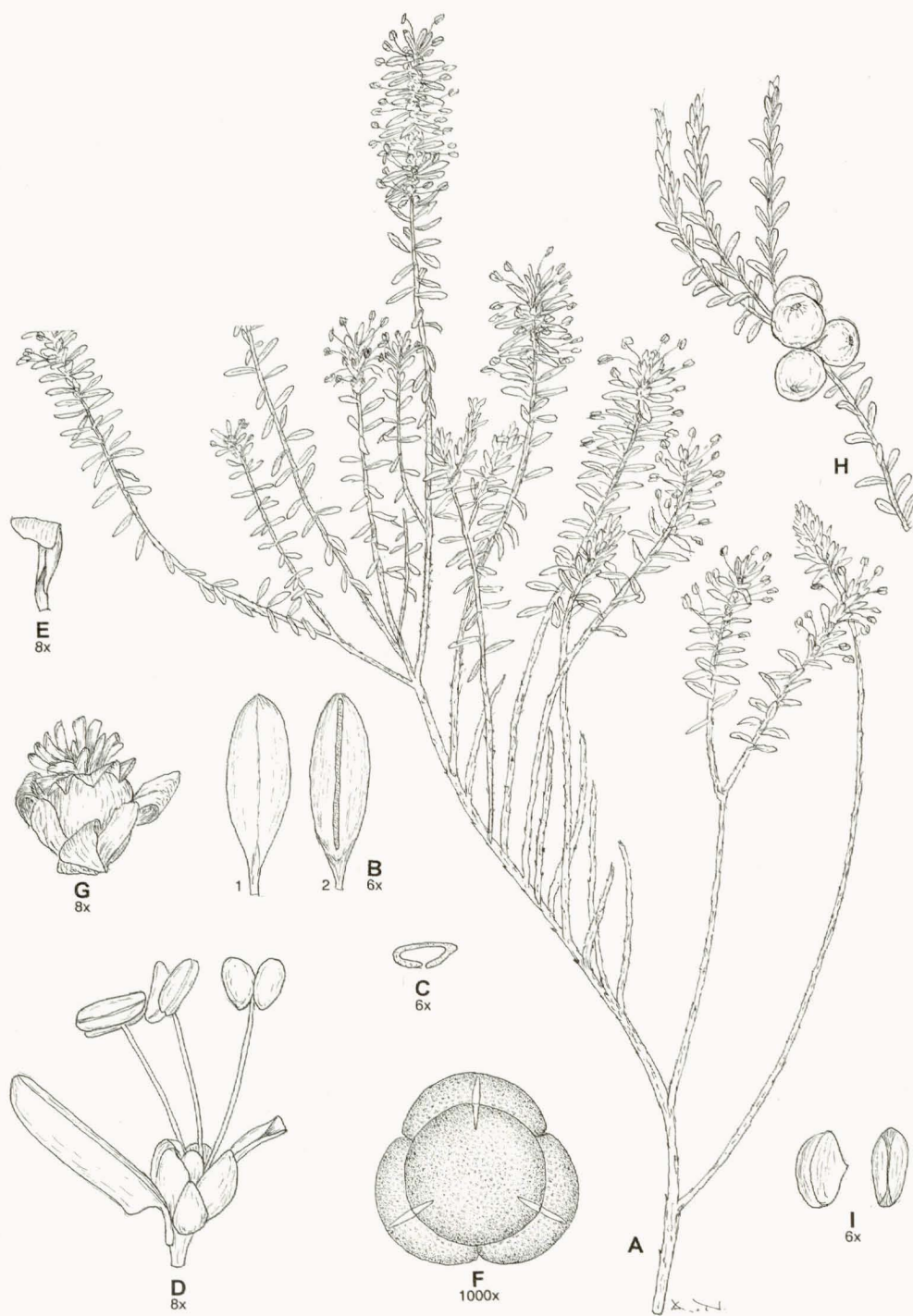
Stuifmeel voor bijen

In gebieden waar de Kraaihei groeit, zoals op Terschelling, kan de plant voor de bijen een stuifmeelleverancier van betekenis zijn. Dat de plant de concurrentie van de daar massaal aanwezige Kruiwilg (*Salix repens*) kan doorstaan, volgt wel uit het resultaat van het volgende onderzoekje.

Het was half april dat ik daar de ontlasting van de voedsterbij opving. Zittend op een bloem van een magnoliastruik was ze bezig met het tot een goed einde te brengen van haar reinigingsvlucht. De verzamelde ontlasting heb ik onderzocht op het daarin massaal aanwezige stuifmeel. Daarvan was 7% afkomstig van de Kraaihei en de rest op een paar uitzonderingen na van de Kruiwilg. Of de bijen zich bij het bezoek aan de Kraaihei ook te goed doen aan de nectar is mij niet bekend.

Vermeerdering

In september vertonen de vruchten zich als zwarte bessen aan de vrouwelijke planten. De vrucht is een steenvrucht met daarin 6-9 steenkernen, die ieder één zaad bevatten. Onder natuurlijke condities komen er in hetzelfde jaar praktisch geen zaden tot ontkieming. Om de kiemkracht te bevorderen is namelijk vorst van een aantal winters nodig. Pas na 3 à 4 jaar komen de zaden tot ontkieming. De zaadverspreiding geschiedt hoofdzakelijk door vogels die van de vruchten eten.

Kraaihei (*Empetrum nigrum*)

A deel van in bloei staande mannelijke plant; B blad: 1 bovenzijde, 2 onderzijde; C doorsnede blad; D mannelijke bloem; E kroonblad mannelijke bloem; F stuifmeelkorrel (tetrad); G vrouwelijke bloem; H tak met vruchten (steenvruchten); I steenkern.